

Трагнюк О. Я.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного права
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС ТА ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ СУВЕРЕНІТЕТУ

1 вересня 2017 році у повному обсязі вступила в силу Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони, (далі – Угода про асоціацію або Угода). Роботу над текстом Угоди було завершено ще у 2013 році, а її підписання відбулося вже у 2014 році – після Революції гідності. Протягом 2014-2017 років відбувалося надання згоди на обов'язковість Угоди Верховною Радою, Європарламентом, а також національними

парламентами усіх держав-членів ЄС. За своєю правовою природою Угода про асоціацію є двостороннім міжнародним публічним договором, який визначає режим міжнародного співробітництва між Україною та ЄС і його 28-ма державами-членами з широкого кола питань, а саме: у першу чергу економічних і торговельних, оскільки близько 90% статей Угоди присвячено саме цим питанням, а також питанням політики, міжнародної безпеки, юстиції, верховенства права, поваги до прав людини і основоположних свобод тощо.

Під час розробки тексту Угоди, а також на етапі поки відбувався процес її ратифікації, питання обмеження суверенітету України, і зокрема, щодо ступеню такого обмеження в межах асоціації, викликало чимало дискусій.

В рамках Угоди про асоціацію Україна бере на себе низку зобов'язань, які пов'язані із забезпеченням тих цінностей, які є спільними не лише для держав-членів Європейського Союзу, а й можуть розглядатися в якості загального надбання тих держав, які обирають демократичний шлях свого розвитку. Обов'язок підтримувати та гарантувати такі цінності спрямований на підвищення стандарту врядування у державі, захисту прав і свобод людини, покращення усфх членів суспільства, економічного зростання, тощо. Крім того у більшості із сфер, в яких відбуватиметься співробітництво за Угодою, загальновизнаною є відсутність абсолютного суверенітету держави.

Оскільки будь-яка держава наділена універсальною компетенцією, то вона самостійно, на свій власний розсуд, має право встановлювати предмети свого відання і виконувати той обсяг і ту кількість функцій, які вона сама вважає за необхідне. Є держави, які розширюють свою компетенцію, і є такі, які, навпаки, прагнуть до її звуження (як правило, шляхом передачі деяких своїх повноважень на користь міжнародної або наднаціональної організації або навіть у межах певних договорів, що запроваджують різні форми співробітництва). Участь держави у багатосторонньому співробітництві шляхом реалізації певного обсягу і якості своїх прав, які притаманні державному суверенітету, є не обмеженням, а реалізацією суверенітету, навіть якщо мова йде про права, які держави традиційно відносять до внутрішньодержавної компетенції.

Взаємозалежність держав на сучасному етапі розвитку міжнародної спільноти лише підтверджує таке розуміння суверенітету. Крім того,

жодні міжнародні зобов'язання не зменшують універсальної правоздатності держави. Обмеження свободи дій держави, що випливає з її міжнародно-правових зобов'язань, є не обмеженням державного суверенітету, а обмеженням правоздатності держави, тобто обмеженням у здійсненні певних прав. Рамки реалізації державних прав обумовлені, перш за все, взаємною зацікавленістю держав поважати суверенітет і права інших держав.

Навіть у таких чутливих сферах співпраці, як безпека і оборона (положення щодо яких закріплені у політичній частині Угоди про асоціацію), Україна зберігає переважне право як суверенна держава впливати на перебіг відносин з Європейським Союзом нарівні з усіма державами-учасницями. Зобов'язання сторін у цій сфері за своєю правовою природою є нормами «м'якого» міжнародного права (international soft law), які не визначають чітких заходів з їх виконання та даючи сторонам широкий арсенал засобів для їх реалізації з урахуванням національних інтересів. Зокрема, відповідно до п. 1 ст. 7 Угоди «Сторони повинні поглиблювати свій діалог і співробітництво та сприяти поступовій конвергенції у сфері зовнішньої та безпекової політики, у тому числі Спільної безпеки та оборони, а також, зокрема, розглядати питання недопущення конфліктів та антикризового управління, регіональної стабільності, роззброєння, нерозповсюдження, контролю над озброєннями та експортом зброї, а також поліпшення взаємовигідного діалогу у космічній сфері. Співробітництво базується на спільних цінностях і спільних інтересах та спрямовується на посилення політичної конвергенції і ефективності, сприяння спільному політичному плануванню. З цією метою Сторони використовуватимуть двосторонні, міжнародні і регіональні форуми».

За Угодою для України також розширюються можливості саме координації її зовнішньої політики з політикою країн ЄС у сферах глобальних і регіональних міжнародних відносин, що становлять спільний інтерес і в яких позиція України залишається вільною у сфері вироблення власних позицій. Наприклад, щодо боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів та фінансуванням тероризму (ст. 20), боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, прекурсорів та психотропних речовин (ст. 21), боротьби зі злочинністю та корупцією (ст. 22) тощо.

Що стосується економічної частини Угоди про асоціацію, то ступінь обмеження суверенних прав тут є більш помітним. Проте таке положен-

ня речей зумовлене насамперед специфікою цих відносин, що ґрунтуються на принципах ліберальної ринкової економіки і щодо яких можливості державного втручання у демократичних країнах є незначними і спрямованими перш за все на попередження соціальних конфліктів та необхідністю досягнення добробуту.

Таким чином можна зробити загальний висновок, що Угода не лише відповідає законодавчо визначеним зовнішньополітичним прагненням України і становить логічний етап еволюції відносин між Україною та ЄС, але і суттєво розширює права нашої держави у межах співробітництва, що має характер асоціації. Ступінь обмеження суверенних прав України за Угодою, цілком відповідає тим політичним і економічним вигодам, які отримає держава, здійснюючи таке співробітництво.